

Estudi crític-literari
de

Finant lo Blanc

(novel·la cavalleresca valenciana del segle XV)

de Joanot Martorell i Martí Joan de Galba

per

Carles Salvador Monferrer

al·lume de l'Institut Lluís Vives

de

València

Curs escolar 1934-1935

Pròleg

En assistir a les classes de literatura com alumne ^{oficial} del 5^{nt} curs dels estudis del batxiller en l'Institut valencià Blais Vives, el Professor sempre - - - - - ens pregà de fer un estudi monogràfic d'un autor literari, a ~~voluntat~~ En dir tals paraules i recordant haver elegit amb plaer, fa més d'un any la novel·la cavalleresca valenciana del segle XV, Tirant lo Blanc vaig decidir ^{el} ~~barar~~ la meua monografia en esta novel·la ~~escrita~~ ^{començada} ~~per~~ per Morèn Joanot Martorell i terminada per Morèn Joan Martí de Galba.

Llibre d'aventures i viatges, ^{el} accions querreres i gestes que tant agrada ~~la~~ i satisfà la imaginació de la joventut, el vaig trobar apte per a treballar en ell iniciant-me en la ciència de la investigació literària. La edició ^{del Tirant} que havia elegit portar un estudi preliminar i unes notes bibliogràfiques i l'observació d'elles m'obrien un ample camí per a la meua proventura. Trobava un indicador bibliogràfic a seguir i, a més a més, em decidia a estudiar el Tirant el fet d'ésser escrit en valenciana llengua, la mateixa que he ~~apros~~ ^{apros} a parlar als braços de ma mare.

dos parts

Per a més facilitat d'estudi he dividit en tres grups el present estudi seguint el mètode analític.

En la primera part de la present monografia es troba tot lo referent a la part literària del "Tirant" desde l'argument de la famosa novel·la fins a les concomitancies que es troben en l'actual literatura valenciana, en franc renaiximent.

En apèndix

~~En la segona part s'estudien els autors del "Tirant" i, les versions, les edicions i la interessant bibliografia sobre el "Tirant".~~ ~~La novel·la de Martorell i Galba~~ *consultada.*

Segueix un apèndix en el qual s'han anotat les obres que heu consultat pera redactar el present estudi.

I en la tercera part, s'inclouen una no llarga mostra dels clogis que s'han fet de l'obra i de la importancia de l'obra de Martorell i Galba i una altra mostra, uns fragments, els que he cregut més significatius, per demostrar l'estil, llenguatge, belletat i elegancia del llibre del qual parlem.

No es este, naturalment, un estudi complet; no era tal el propòsit ni era possible fer-lo ara. El present estudi no és més que una provatura, una iniciació, una replega de notes per a un estudi profunde que potser porte a cap el dia de demà.

A ara, no em queda altra cosa per dir sinó pregar al meu professor Sr. En Josep Leo una mica de benevolència.

Per a més facilitat d'estudi he dividit
en tres grups el present estudi seguint ~~un~~ el mètode analític.

En la primera part de la present monografia
estriba tot el referent a la part literària del Tirant
viant desde l'argument de la famosa novel·la fins
a les concomitancies que estobren en l'actual litera-
tura valenciana, en ~~franc~~ ^{franc} renouement.

En la segona part s'estudien els autors del Tirant
i, ~~com una~~ ^a derivació imprescindible, l'estil de la
~~darrera part de l'obra, atribuïda, com veiem, a autor~~
~~diferent del que l'escriuà. També s'estudien~~
les versions, les edicions i la interessant bibliogra-
fia actual sobre el Tirant.

I en la tercera i darrera part, ~~no~~ s'inclou
una no llarga mostra dels elogis que s'han fet
de l'obra i de la importancia de l'obra de Martorell
i Galba i una altra mostra, uns fragments, els
que he cregut més significatius, per demostrar
l'estil, llenguatge, bel·letat i elegancia del llibre
~~del~~ qual parlem.

No és este, naturalment, un estudi complet;
no era tal el propòsit ni era possible fer-lo ara.
El ~~present~~ ^{present} estudi no és més que una provatura,
una iniciació, ~~o~~ una replega de notes per a
un estudi profund que potrer el dia de de-
mà pugua portar a cap.

F ara, no em queda altra cosa per dir sino
pregar benevolència al meu professor Sr.

En la part titulada Apèndix s'estudien els autors del Tirant, les versions, les edicions i la bibliografia consultada.

No és aquest, naturalment, un estudi complet, no era tal el nostre propòsit, ni era possible fer-lo ara. Les pàgines que requixen no són més una pro-natura, una iniciació, una replega de notes per a un estudi profund que potser es portarà a cap algun dia.

Argument de la novel·la

1

El "Llibre del valorós e strenu cavaller Tirant lo Blanc" té, separats en quatre parts, quatre parts però aquesta divisió no es troba ~~no~~ indicada en la novel·la. No obstant podria ^{ser} considerar-la dividida de la següent manera: 1ª part: l'estada de Tirant a Anglaterra; 2^a: la defensa de Rodas; 3^a: l'anada de Tirant a Constantinoble i 4^a: la conquesta de Berberia.

El llibre és la història de Tirant lo Blanc, del linatge de Roca Salada, fill del senyor de la Marca de Tràcia i de Blanca.

Comença amb els fets d'armes del comte de Veroic Guillem de Veroic, cavaller, qui anà a ~~la~~ la santa perennança de Jerusalem; en tornar feu porrar fama d'ésser mort. Vora la seva ciutat de Veroic es retrou a la vida d'ermitatge on no és conegut pels seus vasalls ni tampoc ho és per la seva muller fins a quant sororegué el rei d'Anglaterra contra els turcs. El senyor de Veroic portà a cap la reconquesta d'Anglaterra i es retrou altra vegada a la seva ermita, on fou trobat per Tirant en ocasió d'anar aquest a les bodenoces del rei d'Anglaterra que es celebraven amb grans festes. Acompanyat de la seva companyia de cavallers Tirant es perdé per un camí que anava a parar on era l'ermita. Allí trobà Guillem i conversen llargament. Aquest dóna a Tirant eliquis de cavalleria i un llibre titulat "Llibre de

Batalles". En tornar parrà amb tota la
seua companyia per l'ermite; i allavors el
cavaller Diabebus narra al comte ermità totes
les gestes de Tirant, com fou fet cavaller; i totes les
cavalleries de les quals Tirant en ix vencedor. Des-
prés, Tirant, torna a la seua terra, Bretanya.

Sabeu Tirant que la illa de Rhodes necessitava
defensa para a Rhodes per recórrer el Maestre.
Fent la via de Rhodes en una nau, toca Sicília
i pren en la seua nau el rei de Sicília qui ha
d'anar a Jerusalem. Tirant veu els murs
que volien possessionar-se de Rhodes i ja de to-
rada, Felip, fill del rei de França, qui acom-
panyava Tirant, es casa amb la filla del
rei de Sicília, Ricomana de nom. Estava Ti-
rant en aquest lloc ^{quan} rebí una lletra de l'Empe-
rador de Constantinoble demanant-li a veu
puix que els turcs i moros el tenien ametjat.

Tirant embarca en les naus del rei de Sicília,
ajuda l'Emperador, dóna algunes batalles con-
tra els turcs, sempre vencedor, i s'enamora
de Carmesina, filla de l'Emperador. La Vin-
da Reposada, qui havia estat dida de la Princesa,
s'enamora de Tirant i per atrança q Tirant als
seus amos ~~se~~ va fer emetjar Tirant contra Car-
mesina want els seus enjuyts. ~~Haute la~~
~~la~~ ~~ella~~ de la Princesa Carmesina Tirant es

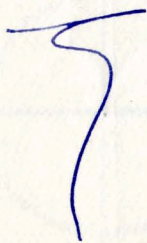
retira en la seva nau. Mentre Plaerdemavida - 3
vida, donzella de la Princesa, va a la nau de Ti-
rant per ~~x~~ enterar-se de l'enmig, es mou una fota
tempestat que trau la nau del port i la porta a les
costes d'Àfrica on naufraguen i són presos dels moros.

Recollit Tirant pel Capdillo dels murs fou
tractat molt dignament i nomenat Capità
de Tremicén fa la conquesta de Berberia contra
nombreus enemics de les terres africanes del nord.
Plaerdemavida que havia estat salvada del
naufragi es casa amb el fr. d'Apramunt i Ti-
rant els dona els regnes de Feç i de Bofia. L'Em-
perador de Constantinoble estava novament
assetjat pels turcs i Tirant corre en socor de l'im-
peri grec i el lliura dels infels. Tirant, nome-
nat Príncep i Cèsar de l'imperi, es casa amb Car-
mesina i quan es preparaven les festes per a cele-
brar la unió sua Tirant i Carmesina, adolorida
profundament per la pèrdua del seu amor, mu-
reix aixímateix pocs dies després. L'Emperador sobre-
viu poc a tals esdeveniments i l'Emperadriu,
viuda i enaamorada ^{d'Hipòlit} de Tirant, es casa
amb ell essent nomenat Hipòlit, Emperador
de l'imperi.

Es casen de Tirant i Carmesina són traslla-
dats a Bretanya i soterrats a la ciutat de Nantes
en uns riquíssims vases funeraris.

Aquest és, breument explicat, l'argument

de la novella, la qual fou escrita dedicada h
al Príncep don Ferrando de Portugal pel cavaller
Joanot Martorell, a honor, clar e glòria
de Nostre Senyor Dén Jernucrist e de la gloriosa
sacratíssima verge Maria, mare sua 77.

L'estil

Tirant lo Blanc és pel seu estil - segons Cervantes - el millor llibre del món. Esta afirmació d'una ben alta autoritat i la clàrrica entre valencians que diu escriure "en estil de valenciana prosa" és el que anem a veure. del Tirant

L'estil, ~~que~~ és - segons l'Acadèmia de la Llengua Espanyola - la "manera de escriure o de ~~escriure~~ ~~hablar~~, no per lo que respecta a las cualidades esenciales y permanentes del lenguaje, sino en cuanto a lo accidental, variable y característico del modo de formar ~~en~~ combinar y enlazar en giros, frases y clàusulas o períodes para expresar los conceptos" és ben personal. Podríem dir que Martorell tenia el seu estil propi, així com el tenia Galba. No obstant estos estils tenen un denominador comú i bé pot dir-se que ^{l'estil de} ~~se~~ ~~que~~ ~~ta~~ novel·la de la qual parlem és elegant i florit i festiu de vegades i que pren, en alguns paratges, un to oratori digne d'esment sobre tot quan tracta de jurament.

Es de notar que en l'estil del Tirant hi ha una manera especial de construir la frase i que este

estil cada dia més torçat en els escriptors va-²
lencians del segle XV culminarà en Joan Rois de
Corella el qual és qualificat de decadent pels
crítics literaris actuals, o bé de preciosista. El pre-
ciosisme, ~~concepció~~^{el barroquisme} apareix ~~en~~ en el Tirant i
dóna un to elegantíssim a la prosa. Sovint es tro-
ben exemples al llarg de la novel·la:

« Car aquest rei és molt culpable de tres
pecats mortals; e per qualsevulla d'aquelles
merita la vida perdre » (Volum V, pag. 18).

« ... foren elets vint e ris cavallers capitans
del camp, tals que negú reprotxar no els podia »
(Volum I, pag. 147).

« Los ~~cavallers~~ qui feien la guaita alt en la
muralla del castell demanaren qui era qui de
tan gran pressa tocava » (Volum II, pag. 143).

Aquesta manera de construir en la qual
el verb de la frase darrera, bé siga la princi-
pal de l'oració, bé siga el d'una subordinada,
va a la fi, és ~~per~~ corrent en tota l'obra.

Fora és causa d'una influència del ^A humanis-
tes italians molt coneguts a casa nostra? És
un producte espontani de la nostra literatura
~~per~~ efecte de la vida regalada de l'escriptor
que reflectix en el llibre, d'una manera ele-
gant, el concepte propi de la vida, refons ~~de~~

l'estètica predominant aleshores? En veritat, ³
trobem el tema i els personatges elegants; l'estil
no podia ésser manco elegant, per treballat.
No és que trobem un rebuscament anara ar-
tificiositat sino que l'artificiositat de la clàusula
apareix d'una manera planera, natural,
—espontània diem abans— a la punta de la
ploma.

En la darrera part del Tirant l'estil ^{per} deixa
un element: el popular, ~~que li dona la inclusió~~
En efecte; en les primeres
parts de l'obra es troben refranys o sentències popu-
lars que no desdinen de la magestositat dels
parlaments, de les belles descripcions, dels dià-
legs correctíssims d'expressió, de les imatges poè-
tiques que s'hi contenen. Es comprèn ~~per~~ que
l'autor Martorell era un esperit més popular
— diu Francesc de B. Moll — més en contacte amb
el folklore viuent que no el seu successor
Martí Joan de Galba.

No podem menys que copiar uns quans
refranys del Tirant:

11. Tumor de ~~de~~ lluny e fura d'estopa, tot és u
12. Què val al món la crisma si no correix la
una error?

La vi no ha erro, no fretura demanar perdó.
Totes coses estan bé en boca de dona.
Per natura caça ca.

qu'imita el ritme dels clàssics latins i en conseqüència es vol acabar els períodes amb paraules planes.

El Pami. 23 desembre 1933.

Els refrans del "Tirant lo Blanc"

Al Bolletí del "Diccionari de la llengua Catalana", del mes de novembre, que es publica a Mallorca, trobem este article particularment interessant per als valencians:

"En llegir la famosa novel·la valenciana Tirant lo Blanc, que regons Cervantes, és "por su estilo el mejor libro del mundo", crida l'atenció del lector la relativa freqüència amb què hi apareixen usats els refrans o sentències populars.

Unes vegades l'autor manifesta expressament el caràcter aforístic de la sentència, introduint-la amb frases com estes: "una sentència és comuna que..."; "sabuda cosa és que..."; "per ço se diu aquell refrany vulgar..."; "diu lo proverbí que..."; "he sabut aquell exemple vulgar qui diu"; "fortemps he oït dir que..."; "diu en Calabria que...".

Altres vegades no declara que es tracta d'aforismes o proverbis, però s'entén el caràcter de tals, siga per la forma misma, siga per llur concordància amb ben coneguts refrans catalans o d'atra nació.

Hem anotat en el Tirant més d'una quarantena

de refranys, que copiarem a continuació, amb indicació del capítol on
cadascun apareix:

~~A mor de lluny e fum d'estopa, tot es u. 4.~~

~~Què val al mos la crisma si no coneix la seua error? 4.~~

~~Llà on no ha erra, no pretura demanar perdó. 19.~~

~~Totes coses estan bé en boca de dona. 21.~~

~~Per natura caça ca. 22.~~

Més val aptesa que fortalesa. 23.

Tant val a l'home esser loat de mals homes, com esser loat de
maldades. 59

La ventura, cascú la's procura. 59.

Tot l'esforç de les dones és en la llengua. 68.

Mudant edat, muda's ventura. 86.

Amor que prest es venguda, més prest es perduda. 86.

La pròpia sang no es pot tomar aigua. 89.

Llà va la llengua on lo cor dol. 96.

Més val estar sola que amb mala companya. 96.

Qui dona a l'axe pitral e al grosser cabal, per la gloria d'aquest
món. 96.

Molt parlar nou, e molt gratar cou. 97.

Del mal que hom té por, d'aquell hom se mor. 97.

Amb la raó de mon compare me'n vaig. 100.

Llà on se fa foc, fum n'ha d'eixir. 106

Mal vull al mal com ve en temps de bé. 111.

Qui be està, no es cuít a mourre. 117.

Qui seu en pla, no ha d'ou caure. 117.

Qui a molts serveix, no serveix a negú. 123.

No dona qui ha, mas qui ho ha acostumat. 131

En temps de guerra s'hi requieren armes, que en temps de pau no cal ballastes. 131.

Segons canta lo capellà, li respon lo escolà. (13....?)

Qui mal vor (sic) oir, primer l'ha de dir. 139

Qui pare ha per jutge, segur va a plet. 145.

Donar als mals perquè diguen bé; donar als bons perquè no diguen mal 147

Qui compta sens l'hoste, dues voltes te a comptar. 164.

De bon fruit ix bon fruiter, e de virtuós cavaller jui ventader 170

Qui merè no ha, merè no deu trobar. 194.

Fa lo do placent e graciós lo que prestament lo dona. 198.

Roma no es pogue fer en un dia. 199.

Qui és piados e puís se penit, no deu esser piados dit. 199.

No deu hom tant amar a altri, que faça hom mal a ri. 208.

Com lo cel està roig, senyal es de tempesta. 212.

Qui molt n'erra i n' esdevé una, no pot dit (sic) totes n' en errades. 213. ⁴

A l'home que és mort, no li cal fer longa esperanca. 213.

Entre amics no hi cal tovalla. 214.

Qui dona consell, forçat és que hi pose del seu. 214.

Qui promet, en deute es met. 215.

Negú no es estat creat, que no haja errat. 228.

Tot lo que llu no és or. 264.

Qui veint en armes va, hi deixa la pell o la hi deixarà. 310

Es curiós observar que en la darrera part del Tirant, des del capítol 311 fins el 482, no es troba cap repant. Si no tinguérem la seguretat que eixa darrera part de la novel·la és d'altre autor que la primera, ens donaria ja indicis de la dualitat d'autors la diferència estilística que es reflecteix en l'abundància de repants en una part de l'obra, i l'escaresa d'ertos en l'altra. Evidentment, en Joanot Martorell era un escriptor més popular, més en contacte amb la vida vulgar, amb el folklore vivent, que no el seu successor Martí Joan de Galba.

Francesc de B. Moll.

Més val aptesa que fortalera
Tant val a l'home ésser lloçat de males hòmens,
com ésser lloçat de males coses.

La ventura, cascú la's procura.

Tot l'esforç de les dones és en la llengua.

A l'home que és mort, no li cal fer longa esperança.

Entre amics no hi cal tovalla

Qui dona consell, forçat és que hi proveden seu.

Qui promet, en deute es met.

Negú no és estat creat, que no haja errat.

Tot lo que llu no és or.

Qui veint en armes va, li deixa la pell o la
hi deixarà.

~~Aquestes sentències - diu el fr. Moll -~~

Altes vegades ~~veiem el fr. Moll~~ l'autor manifesta
expressament el caràcter aforístic de la sentència, intro-
duint-la amb frases com estes: "sentència ^{és} comuna a que...";
"sabuda cosa és que..."; "per ço se diu aquell refrany
vulgar..."; diu lo proverbi que..."; bé sabem aquell
exemple vulgar qui diu: "tot" "tot temps he oit
dir que..."; "diuen en Calàbria que..." "Altres vegades
- diu el fr. Moll - no declara que extracta d'aforis-
mes o proverbis, però s'enderima el caràcter de tal,
siga per la forma rimada, siga per llur concor-
dància amb ben coneguts refranys catalans o
d'altra nació"

7

En estudiar l'èstil no es pot oblidar un treball del Sr. Moll sobre uns rudiments de versificació que hom pot trobar en el capítol 472 del Tirant. És en el moròlef que l'Emperador de Constantinoble fa en lamentar-se de la mort de l'hèroí. L'hi trobem en la dita lamentació endecarsíl·labs, alguns dels quals - diu Moll - són ben rotundes i d'una factura perfecta.

Heus ací uns fragments de la dita lamentació; en transcriure'ls posem en forma disposició de vers els que ~~volem~~^{cal} fer notar:

« Hui és lo jorn que es pert lo nostre ceptre
i del meu cap la triumfant corona
mostrada veig en terra:

des nostre cors lo braç dret no defall, i lo pilar en
lo qual lo nostre estat segurament recolzava

és derogat per tu, fortuna adversa
O injusta mort que robant una vida,
innumerablelles puiatges de viure

~~als~~ als trits infels atorgues.

O enemiga mort que deixant a mi viure,
mortal pena i eterna m'atorgues!

Has mort a Tirant per matar l'Emperador de Constantinoble:

jo so lo mort, e viva per a sempre
deh l'estreuu Tirant la glòria i (la) fama

Jo desert Emperador dec celebrar les exèquies de

tanta tristícia: doncs

perda's lo rol de nostra vista
cobrint aquell espessa boira i nívoles

perquè la ~~blava~~ clara llum
d'aquell claror no puga prendre,
perquè lo mín restant tot en tenebres
ria cobert de negra sobreesta.

Moguen los vents aquesta forma terra,
i les muntanyes altes caiguen al baix,
i els rius corrents s'aturen; i les clares
fontes mesclants-se amb l'arena,

tal les beurà la terra de gent grega
com a trista totra de seny parada del espós Tirant,
per senyalar la dolor del qual

les sobredites coves se sequeixen,
i la gran mar als peixos desampare.

I en aquest temps cantau, belles reveses,
los mals tan grans que sentiu en la terra:
cantau plorant la mort d'aquest
que entre els vivents un fènix s'estimava!

Adulen los animals, cessen los cants melodiosos
dels ocells, e prenquen per habitació les deserts
tes silves. Muira jo e iré als regnes de Plutó, de
tanta dolor portant embaixada; e faré que Ori-
di

Carlos Salvador
Benasal 29 de Enero

del meu Tirant digníssims versos esmalte.
despullan a mi d'aurades robes,
e dels palaus lleven les riques porpres,
cobrin-me prest d'un aspre escilici.
Viten-se tots de fort i negra màrrega,
sonen ensemps les campanes sens orde,
dolga's tothom de tanta pèrdua per a
rasnar la qual ma llengua és feta escassa 77.

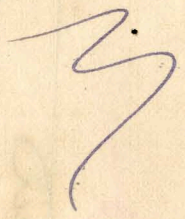
Com es veu, els versos són perfectes i cal notar, a
més a més, que aquest paratg té gran semblan-
ça amb trosos de Raïs de Corella. Tal vegada
apunta Moll - Joan de Galba, autor de la dar-
rera part del Tirant, copià alguns versos de Co-
rella i els posà en boca del Emperador.

J. M. Capdevila en parlar sobre l'estil del Tirant
escriu al Pròleg de l'edició dels Elstretres Clams:

« Sembla que a la darrera part s'estronca aquella
vis còmica que prenia el llibre gairebé com a ca-
racterística, i esdevé d'una emotivitat més fina, d'un
estil més correcte i més fluid, però i perd, en canvi,
l'embruçada d'innocència; l'esperit és de més en
més raonable, de més en més natural, però no
dóna aquell refuit de sorpreses, aquella luça de
fantasies amenes; el sentiment de la natura sem-
bla en la darrera part més suau i més profund.

mentre en les primeres hi ha més plaer
pel luxe, per l'artifici, per les solemnitats
i festes, plenes d'exuberància descriptiva? ~~per~~

Què podríem afegir, ara, després d'aquestes pa-
raules tan justes referent a l'estil de l'obra que
estem estudiant? Tanquem ací aquest. ~~35~~
apartat ~~37-38~~
~~40~~
~~50~~
~~54~~
~~60~~
~~70~~

Els Versos en el Tirant

Bernard 1929
Carlos Sureda 1929

Hem vist com dins el Tirant estroben rudiments de versificació. Açò que seria discutible si és fet expressament o bé és causa d'aquell "estil de valenciana prosa" que obtenien els escriptors en voler imitar els clàssics llatins que el renaixement havia introduït a casa nostra, ens porta a estudiar els versos que volgutament s'incorporen part del text.

No és pretensió meua posar ací tot els versos que heu trobat en el Tirant, sino unes mostres (cal recordar que treballen aquest treball estudi és fet de sobre una edició mutilada).

En la pàgina 246 del Volum III estroben aquests versos:

2) « Malhaja amor qui la em féu abellir
ni no li fas de mes dolers sentir »

1) En el volum II pag. 301 estroba la següent quarteta:

« La lletra que està primera
en la unió d'esta pintura
és la clar ab qui ventura
tancada té la darrera »

En el volum V pag. 289 es llig:

3) « Lo cavaller que en armes fón lo fènix
i la que fón de totes la pus bella,
morts nún ací en esta xica tomba,
dels quals lo mín remona viva fama:
Tirant lo Blanc e l'alta Carmesina »

i en la página següent es troba:

4) « Anar cruel qui els ha mit en vida,
i ab gran dolor lo viure els ha fet perdre,
après la mort, les tanque en lo sepulcre »

Femí notar que aquests versos no formen part espe-
cial de ningun parlament ni de ~~ningun~~ riuo
que veu en el text indicant nún inscripcions; la
1) numerada 1) d'una bandera; la 2) d'un es-
cut i les 3) i 4) dels varos sepulcrales on reposen
els cadàvers del Tirant i de la Princesa Carmesina.
cavaller

Els versos endecasil·labs nún tots ells estranys,
co és, versos lliures, i nún construïts de manera
tal que poden ésser flets a la valenciana i
a la ^{italiana} ~~llatina~~; és a dir fent la cesura en la
quarta síl·laba o bé en la siseta.

La quarteta, ~~té les característiques~~ de versos oc-
tòsil·labs, té la combinació estròfica tipus ABBA,
elegant i sonora.

excepte el 2) que és un aparellat agut

La Poesia en el Tirant

En la pàgina 206 del Volum I comença un paragraf amb els mots següents:

22 La tenebrosa nit passà lo virtuós Tirant en amorosos pensaments, desijant que febo fos atès a les parts orientals demostrant los seus lluminosos raigs sobre lo nostre horitzont. >>

Maragdina, la filla del rei de Tremicent, essent ja reina per la mort del seu ~~pare~~^{marit} din a Tirant en declarar-li la seua amor:

24 ~~Es~~ los teus cabells resplendents, seus maestrívols mà ornats, e los teus ulls qui parien dues estel·les matutines; com se són així aflaquits? Més flamejants los trobí aquella placent nit que ens traquist d'aquella dolorosa preso... >>

~~Quant~~ Tirant contempla la princesa Carmesina i estava admirat dels seus cabells qui de horror resplandien com si fossen madeixes d'or, los quals per equals parts departien una crenxa de blanco de neu passant per mig del cap; e estava admirat encara de les celles que paria fossen fetes de pinzell llevades un poc en alt, no tenint molta negror d'espessura de pèls, mas estan ab tota perfecció de natura; més estava admirat dels ulls que parien dues estel·les redones rel·luints com a pedres precioses, no pas girant·los vigorosament, mas refrenats

per graciosos esguards, parien que portassen ab 3
ni ferma confiança; lo seu nas era prim e afilat
e no massa gran ni poc refons la llindera de
la cara, que era d'extrema blancor de roses
ab lliris mesclada; los llavis tenia vermells
com a coral e les dents molt blanques, ^{menudes}
e espesses que parien de cristall. E més admirat
de les mans, que even d'extrema blancor e car-
nudes que no s'hi mostrava ni negü, ab los dits
llargs e afilats, les ungles canviades e encarna-
des que mostraven portar alquena, no tenint en
res negun defect de natura ».

Aquests tres ^{fragmentes} ~~paràgrafs~~ que ens ha abellit trans-
criure són mes bellíssimes demostracions de la
calitat de la poesia que estoba en el Tirant. En
el ~~tercer~~ que ~~s'~~ forma part del retrat de la
Princesa Carmesina s'hi troben les més belles
expressions, les més dolces paraules aplicades a
descriure el cos d'una persona. Es una prosa exu-
berant i deliciosa on ^{no} sobra ni manca una
paraula per a què els períodes riqüen perfectes
i la idea bellament manifestada.

Tota l'obra té un caràcter poètic. El mateix
argument és ben propi d'un poema èpic i de
tal, però en prosa, ens atrevim a qualificar-lo.

En tot el Tirant els adjectius abunden i es-
tan usats i repartits degudament. Els noms
femenins, Carmesina, Maragdalena, Estefania,

Ricomana...
Plaerdemarida... non ben poètics i non ben 3
enfòmics Tirant lo Blanc, diafelus, Kivieleiron
de Montalbà, Vilesternes...

El tema de l'obra, els personatges, reis, princeses,
cavallers - les teles, brocats, vestidures, armes, ba-
talles, enamoraments, jocs i esplais ajuden a fer
poesia a cada pàgina. Els personatges es parlen
mútuaament de "vós", non "excelents", "benig-
na mercè", "virtuosos", i mil altres qualificatius
honorífics després dels quals la paraula ha d'ésser
blanca, polida i neta. Els personatges es salu-
den amorosament i ~~es~~ s'abracen per mostrar-se
distinció, i es besen les mans, i els peus, i la
boca amb les més tendres besades.

Tota la novel·la es descapdella en un ambient
poètic però no gens empalafós sino vin i eucor-
tat; i més devia d'ésser ho ~~en~~ per als lectors
del segle XV als quals anava dirigida l'obra,
lectors ~~de~~ cultivats en arts i en lletres i por-
tadors ^{una existència} de vida regalada en els que la poesia
és una flor natural del jardí quotidià de la
vida.

3

La llegenda i el sobrenatural

En un llibre d'aventures del segle XV no és gens d'estrany trobar llegendes ni tampoc paratges on el sobrenatural té una relativa importància. Les llegendes i sobrenatural tenen ací un fort caràcter poètic que exalta qüasi osament l'obra. Al costat de paratges ~~que~~ d'un ^{gran} realisme, al costat d'escenes que el realisme és cru i fins lúbric els elements llegendaris i sobrenaturals espongen la imaginació del lector, la tonifiquen i preparen a continuar interessant-se pel fil novellesc de la vida de l'estrany cavaller.

Com a mostra ~~ens~~ en plan resumir una de les més boniques llegendes que hi enclou: l'aventura del cavaller Espèrcius a l'illa de Saugo.

Espèrcius amb una galera vol incorporar-se a l'estol de Tirant. I navegant per la canal de Romania la mar ~~l'atacà~~ elançà la galera a l'illa de Saugo, manfrega i es perd tota la gent que hi anava excepte Espèrcius i deu hòmens. A l'illa troben un pastor qui els diu que l'illa és encantada, que no hi ha altra població que quatre casats, exiliats de Rodas els quals viuen en gran misèria i, a més a més, que antigament era senyor i príncep del Saugo i de Cretes, Hipocràs, el qual tenia una filla molt bellíssima i que ara, la donzella habita a l'illa en forma d'un drac per motiu d' ~~un encant~~ haver-la encantada.

tantament una deessa nomenada Diana; i que
24 e devia ésser desencantada e tornaria en sa pròpia
figura e en non estament quan trobaria un cavaller
pou animós que la volés anar a besar en la boca.

Alguns cavallers haviem mort ja d'espant, en ésser
davant el drac i en voler desencantar la princesa. En
pèrcius pren el camí de la cova on el drac hi vivia,
i s'encomana a Déu perquè vullga donar-li
ànim, besa el drac i cau espantat d'espant mentre
el drac es torna una bellíssima donzella. Aleshores
la qual es ~~sembla~~ casa, fundaren una població,
Espèrtina nomenada "la venturosa".

Menéndes y Pelayo en la seva importantíssima obra
Orígenes de la Novel·la, ~~l'any~~ volum I i en tractar d'esta
elegenda ~~esta~~ ^{escriu} que no es pot dir que la fable de la don-
zella convertida en serpent siga bizantina o beto-
na d'origen puix que també es troba en el poema
francès Guinglain i en l'italià de Carduino i en
la tradició oral de l'arxipèlag grec. Probable-
ment, requix Menéndes y Pelayo - Martorell
i inspirà en Joan de Mandeville i té tots els ca-
racters d'un mite greco-oriental.

~~Es~~ Es troba el sobrenatural, per exemple, en la mort de
la Princesa Carmesina, al costat del realisme que inclou
l'enfermetat robada de la Princesa en veure mort el seu
marit Tirant, el testament que ~~seu~~ ^{seu} elit estant, les oraci-
ons posteres per salvar l'ànima. Escena trista, punyent.

^{i patètica.}
i dolorosa la Princesa reté l'esperit al creador. E
son vista gran claredat d'àngels en la seva fi, qui
se'n portaren la sua ànima ab la de Tirant, qui
aquí era present en la sua fi, qui l'esperava 77 3

Aquesta presència d'àngels, els quals fan una
gran claredat dins la cambra nupcial, que espe-
ren l'ànima de la Princesa Carmesina, així com
la presència de l'ànima de Tirant, mort de dies, ~~és~~
i la seua partida ~~és~~ vers el creador, encara que
abunda en ~~to~~ diferents narracions i ha estat re-
presentada múltiples vegades, en obres d'art, és
una visió sobrenatural, ^{bonica i alegre,} ~~una~~ element poètic que
en funció d'apoteosi honorant els amors, causa
el·loritat i honra de Tirant i Carmesina, clou
magníficament la història, sempre interessant, d'estes
vides tan pròpies de l'època medieval.

Els poetes de totes les èpoques han descrit l'aparició
dels àngels i des de les literatures orientals fins les
darreres escoles literàries europees dites avantguardistes,
l'àngelical, com a ornament, es trobat en les
millors obres dels millors poetes. No és gens d'extra-
nyar doncs que Galba, al qual s'atribueix aquesta clar-
vera part del Tirant fassa ~~to~~ aparèixer els àngels
per endur-se les ànimes de Tirant i Carmesina.

#

El llenguatge

1

En llegir els Tirant el lector es troba davant d'una tan gran riquesa de mots que no pot menys que pensar que ~~tot~~ bona part de la llengua valenciana està continguda en la novel·la. Obra de grans dimensions, de múltiples passatges, de nombrosíssims personatges de diversos i distints estaments socials parlant cadascú el seu llenguatge apropiat no pot mancar que contindre una gran riquesa de paraules.

Al segle XV, dit el Segle d'Or de la literatura valenciana l'idioma es troba ja treballat, cultivat; els mots tenen ja no un sol sentit, ans les matisacions del pensament ha fet que una paraula tinga més d'un sentit, més d'una acepció.

Per altre costat i confirmant la declaració de Llortorell en la dedicatòria de la novel·la "al Príncep don Ferrando de Portugal, aquesta està escrita" en vulgar valenciana "llengua. Potser calia que l'autor fera la tal advertència, perquè els poetes que escriviren en aquell mateix segle Jordi de Sant Jordi i Ausias March, per exemple, escrivieren en valencianisme, sí, però aprofitant com diuen els crítics. Sant Jordi en un valencià provençal carregat de valencianismes; Ausias March en un valencià ple de provençalismes; cal arribar a ^{"la llengua dels llauradors"} un patíbul, per exemple, per a trobar literatura en vulgar valenciana però ~~plena~~ plena de vulgarismes.

El llenguatge del Tirant no patix de ningun d'aquests mals que apuntem. És el llenguatge corrent, elevat, estilitzat per obra i gràcia de

l'autor, esperit selecte, cultivat, i de l'art lite. 2
rari propi del llibre que forma.

Clar és que per a un lector del segle XX, i donat
l'estat actual de la renaixença ~~vale~~ literària va-
lenciana després del col·lapse que durant tres segles
ha estat patint - el vocabulari del Tirant és anti-
cua, ~~de~~ i per això mateix no es fa entenedora la
lectura de moltes paraules sino és per l'ajuda de
glossaris o de diccionaris ~~de~~ per ~~de~~ el d'Aquiló
publicat per l'Institut d'Estudis Catalans que
hem consultat recentment.

Sense voler fer ara una ^{llista} glossari, ni tan sols xico-
teta, ens plan anotar mes quantes paraules i accep-
cions que no s'ajusten, per la forma o el sig-
nificat, al valencià modern. A continuació
de cada paraula o frase indiquem, ^{entre parèntesi,} la parau-
la corresponent actual o bé la forma moderna
que avui usen els millors literats valencians.

(Llista)

~~abatut~~ — ~~ensut~~, ~~menys pret.~~
abillat — ornat, quarmit.

~~abisar~~ — ~~enfonsar.~~

accepte — agradable, acceptable

~~acórrer~~ — acudir.

adobar — aparellar.

adzebles — ~~caballeria~~ de càrrega
adzebbla.

afollats — esquerrats, fets malbe

~~aid~~ — ajudar.

(aiguamans : donar), — presentar
aigua per a rentar-se les mans

aiguarrós — mena de perfume.

albixeres — remuneració per les bones
noves dutes per un misatger.

alcadi — autoritat militar entre
els moros.

alfondec — fonda, hostal.

alimares — ^{qu} foferes, il·luminacion.

après — a més, ultra, després
aqueis — aquells.

~~arribist — arribares.~~

(2)

assoldadats — posats a sou

~~baseà — bellugà.~~

batents — penjolls.

~~botjota — borsta, capseta de cuir~~

cadenaats — cadenes.

campar — fugir, escapar.

capiró — barret, caputja.

~~carre, re — p. r. o.~~

casca — cadascun

cavalleries — gestes de cavaller

cinta — cintura.

coler — guardar, server

cougoixa — fatiga, treball.

contrast — disputa

corredors — bandolers, saltejadors
de carrers.

creença — credencial.

curials — cortesanes, de la cort.

~~defit — injuria, manca, defecte~~

- dejus — ~~rota~~ rota.
- dellinvar — alliberar.
- ~~desalt~~ — deratencio.
- ~~desconfita~~ — ~~desrota~~, desfeta.
- desferra — boti.
- dessus — damunt.
- detras — darrera.
- devisar — triar, exollir, distingir, ~~gir~~ gir, reconeixer, indicar.
- ~~divis~~ — ~~discordia~~.
- ~~domist~~ — ~~domares~~.
- embrunals — forats per a donar rotrida a l'aigua en els baixells.
- empesquidades — empernisades.
- endrega — manya.
- ensis — en amunt, ~~ped~~ cap baix.
- equanes — haques.
- ~~expiat~~ — ~~exemple~~.
- estalvis — escapols.
- ~~estruament~~ — ~~instruaments~~.
- ~~fabris~~ — ~~laborats~~.

farò — faral

fermar — picar

justes — vaitells.

zafis — configuració, aspecte.

~~grosos~~ — mura de collars.

gingibre — ginebra.

~~gras~~ — traduis.

gracios — benivolent.

gran hora — hora avançada.

mic — malvat

jainés — mai

llagoteris — adulacions

llevar = alçar.

mansuet — humil

metzina — verí

naprat — ferit

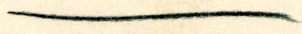
~~stet~~

ocire — matar

percaçar — perdonar

pus — més, altra cosa

quítra — meta, innocent

Si no fóra impròpi del present estudi presentariem un vocabulari complet del termes que són usat en el Tirant referents a les diverses activitats a què es dediquen els seus personatges. Però això seria inventariar ~~des de~~ ^{quasi bé} la mitat del lleuguatge i no tinc temps per a una obra que ~~sol~~ requeriria anys. Per a demostrar la riquesa del lleuguatge seria bastant au-
 tant, a més a més, de la llista de mots anterior, una altra d'armes, vaixells, instruments, monedes, ver-
 tits que hem anat anotant al llarg de la lectura i això quan la belletat de les pàgines no ~~em~~ ^{ens} cor-
 pornia i ens feia oblidar que estàvem estudiant la novel·la. Vol dir això que no hem esgotat els termes que volíem recollir

Armes:

A	espara	B	E	C
	arc,	ballestes	espara	colobines
	armes	bombardes	espindarques	3
	1	2	escut	
			4	
			daga	
			dard	
			5	
V	viraruna	P	magranes	fletxa
	11	1. pasador	9	6
		2. paucina		
		4. punyal		
blanca	3. paucos		hatxa	
8	10		7	

Vaixells:

Armada (conjunt de vaixells), balener, barca, berganti, estol (conjunt de vaixells), fusta, galeres, galiotes, llenys, nau, navilis, vaixell.

Instrument:

arpa
anafil
botsines
clarons
flauta
rumbets
rumbels
tabals
tamborins
trumpetes
violes
xaramites

Titols:

Aleidis
aleadis
batlles
combatents
capitans
cavallers
César
dues
emperador

emperadriu
herants
majordoms
ministres
oficials
princesa
reis
reis d'armes
Soldà
Varons

Monedes:
 doblers,
 ducats
 escuts
 florins
 marcs

Vestits:
 Albornús
 Alpiba
 bacinet
 braques
 calces brial
 gonnella
 gipó
 manto
 mànrega
 tarcadeta
 xapellet

Com es veu per les llistes donades el lleuquatge és ric, abundant; una llista de verbs denota a entendre l'exuberància lingüística i una altra d'adjectius les matisacions possibles i el gran de rendiment que Martorell i Falba varen aconseguir de la esplendorosa lleugra valenciana del regle XV.

3

LE DE MERO 1888

LEGRONO. 1888

REVISTA MENSUAL

PUBLICACIONES "KNITTED"

Robert M. 1888

REVISTA MENSUAL
 FIEBY, 8-VIENNA

El personatges principals

Tirant lo Blanc

En una novel·la com el Tirant és natural que els personatges siguin nombrosos. Destaca d'entre tots Tirant lo Blanc, cavaller valentíssim, estrena, alt, ben format, bell, ric, ajuda del desgraciat, un noble que en enamorar-se ho fa plenament, amb les cinc potències.

21. A mi ~~son~~ diuen Tirant lo Blanc - declara al Comte Guillem de Varsic - per ço com mon pare fou senyor de la Marca de Tirània, ~~per~~ la qual per la mar confronta ab Anglaterra, e ma mare fou filla del Duc de Bretanya e ha nom Blanca; e per ço volqueren que io fos nomenat Tirant lo Blanc 77

Sembla, doncs, que Martorell faça Bretó el personatge principal d'aquesta novel·la que pren el seu nom. En la darrera part, l'autor al qual s'atribuïx aquesta, Joan de Galba, descriu com el cadàver de Tirant i el de Carmesina els enterraren a llanxes, dins una tomba de riquíssims materials i bellíssimament obrada. Galba retorna el cos de Tirant a la Bretanya.

Però és Bretó Tirant? Dins també de la darrera part es troba un diàleg entre la filla del rei de Tre-

micéni Tirant.

« La filla del Rei, trobant-se ab ell a roles, li dix semblants paraules: - Crestia benaventurat, is et prec per Masomet e per gentiles ~~te~~ plàcia voler-me dir la tua nació ne de quina terra est natural, car molt ho desige saber. »

Tirant di diu que és cavaller i defuig la resposta categòrica. Alavors la dama torna a preguntar:

« Si Masomet rebia la tua ànima, veules-me dir clarament en quina part est nat ne de qui est fill ne a ou non morts los teus parents. E prec-te que me'n digues la veritat. »

« Respi Tirant: ¡O tu qui avances del món a totes ~~ou~~ de bellea! Jo só de la última Espanya natural, fill d'un cavaller virtuos antic de linatge e d'aups. »

« ¿on és Tirant? ho acostumar ^{mentir} el nostre personatge i no obstant tenim dues declaracions; sembla, però, que la categòrica és la que fa a la dama de Trémicón. És doncs, d'Espanya, però de l'última, de la darrera, de la que té la Mediterrània o no pens; és, a dir de València.

No hem trobat, entre els estudis sobre el Tirant, nin quin estudi ~~no~~ referent a aquesta doble declaració i ens alegraria que algú ~~traquera~~ estudiat ~~l'alla-~~ siment d'aquest dubte nostre i aclarit si realment els autors del Tirant el ~~ve~~alque ven valencià o betó.

Tirant, com a bon cavaller, és poc amic del luxe però no el desfuig quan és dins dels palaus. Viu bé dins la tenda i de campanya, donu pot, exercita corporal i espiritualmente. Tirant no porta una vida de corrupció ni bé ~~era~~ la compatible la cavalleria amb el plaer però guarda ~~absoluta~~ fidelitat a la seva enamorada Carmesina, encara quan dantes de la bellera de la filla del rei de Tremi- cen el requerix d'amors. Aquesta fidelitat la que rixa ben humana ~~la~~ i digna d'ell la mort de Carmesina esposa seva.

La Princesa Carmesina

Es la filla dels emperadors de l'imperi grec de Constantinoble. Jove i hermosa s'enamora de Tirant al qual ama d'una manera extraordinaria fins at a l'extrem de morir de dolor en traspassar el seu estimat.

La declaració d'amor de Tirant a Carmesina és ben original. Ell li ha declarat que ama i ella en presum- tar qui és la senyora qui tant de mal li fa passar, reb la resposta al temps que Tirant es trau de la màne- ga un espill, dient:

— La Senyora, la imatge que hi veureu me pot donar mort o vida. Mane. li vostra altera que em prenga a mercé??

Carmesina mira l'espill i veu la imatge seva compreent que a ella ama admirant. se « que sens parlar preferís hom requerir una dama d'a- mors??

Es, dones, Carmesina, a més a més d'una bellera

extraordinària d'una innocència gran en qüestions amoroses. Després durant el festeig com diem avui la Linda Repçada molt enginyosament concedeix la desavinença dels enamorats fent de Tirant un desenganyat. L'enginy es pot veure donada la bondat i la innocència de Carmesina. Tirant va a la Berberia i Carmesina li resta fidel a l'amor declarada.

No obstant en aquests amors es troben algunes escenes pròpies del becamerose. Tirant entra diverses vegades dins la cambra de Carmesina, ajudat d'Estefania la primera donzella de la Princesa i de Plaerdemavida una altra donzella seva. Promou ja, ~~la Reina, la mare de Carmesina~~ i abans de fer-se les esposalles, ~~la Reina, la mare de Carmesina~~ ^{de Fes} pren Tirant de la mà, el porta a la cambra de la Princesa on aquesta perd, en combat amorós, la despulla de la virginitat ^{estant Plaerdemavida} ~~estant~~ en la mateixa cambra, en un elit de repòs.

Poc després i vençuts el soldà i el gran Turc, pacificat i tranquil d'enemics l'Imperi, es fan les esposalles i abans de fer les festes, les bones, mor Tirant i seguidament mor Carmesina no podent resistir la pèrdua del seu estimat espòs.

El retrat de la Princesa és una bellíssima pàgina literària deguda, segurament, a Joan Martí de Salba. (1)

(1) - Vege's pag.

L'element femení en el Tirant... 1

... té una importància que cal remarcar. Si no tinguérem altres elements de judici per l'estudi de les dones que apareixen en la novel·la s'arribaria a demostrar el seu caràcter mediterrani. En efecte; les dones del Tirant són d'una alegria tal, d'un humor tan característicament mediterrani que rimen i encomanen alegria, la festa, el goig per la vida. Amb elles el viure és una joia, la conversa un encant matissat de sensacions balaqueres. Són dones que han marxat en la ment de l'escriptor per a alegrar el honor de les batalles saguants, per a acompanyar les aventures cavalleresques, per a fer felicitos els homes de la novel·la.

La Princesa Carmesina la personalitat de la qual queda indicada ~~no~~ lleugerament en el capítol anterior és un personatge digne dels salons meravellósament decorats i vestits dels palaus del pròxim Orient, d'una població d'encant com per a nosaltres és la Constantinoble de l'edat mitjana. Bella, atractiva, amable, simpàtica i alegre, amb aquella alegria pròpia de la joventut que no exclou ni finesa ni bons sentiments, ni sentimentalisme de ~~la~~ la millor classe. Té totes

les bones qualitats que els novel·listes vo- 2
len atribuir a les estimades, a les companyo-
nes dels grans herois de la cavalleria. Fixo, pe-
rò, a la manera realista, mediterrània, ben
lluny de la Dulcinea del Quijote, per exemple,
que és més que una poetització de la Aldonza és
una entelèquia de Quijano.

D'una alegria més estrepitosa podria dir-se, és
Plaerdemarida, la donzella de Carmesina, qui
creix al seu costat dins el palau i és l'amiga i
la confident les ajudeses de la qual foren cop-
rades per Cervantes. Plaerdemarida és, com el
seu nom indica, una dona ocurrent, d'una grà-
cia infinita, d'aquella mena de gràcia que
alegra l'existència, que la fa amable, que tran-
ques les penes i els dolors quan els hi ha; i q d'una
dona d'una insospitada imaginació per a re-
soldre conflictes i casos apurats. Digna d'ésser
favorablement
elevada de categoria social, ella que ja era noble,
es marida amb un cavaller, el Senyor d'Alra-
munt i és feta reina de ~~Turia~~ Turis, i Be Feç, i
de Bopja.

Aquest mediterranisme anotat continua en
altres personatges femenins importants, tals com
l'Emperadriu, enamurada del seu escuder
Hipòlit amb el qual escapa en havent encon-
dat ella i així es veu que l'escuder passa a

ésser l'Emperador de l'Imperi grec. Estefa. 3
nia, primera donzella de Carmesina, qui es
casa amb Diabebus, company i coi germià de Ti-
rant. I també, la Vinda Reposada de la qual
Carmeantes apanyala el seu enamorament i les
seues mentides.

La Vinda Reposada fóu la dida de Carme-
sina i ja vella, naturalment, s'enamora de Ti-
rant i, també naturalment, ~~els~~ gelosa, tracta
de desfer^{se} ~~quelles~~ amors i d'aconseguir que Ti-
rant accepte els seus requeriments. Per això, primer-
rament es mostra lúbrica i després es mostra
maquiavèlica.

Aquest caràcter lúbric de la Vinda Reposada
no és únic en la novel·la. Es de notar que aquestes
dones de les quals parlem tenen en un capítol o
altre del llibre ~~actituds~~ ^{en} escenes, passatges dels que
avem diem deshonestes i no es valua, com hem es-
crit, la mateixa Carmesina. Sobre açó escriu J. M.
Capdevila al pròleg tantes vegades citat: 24. Aquell
festeig (el de Tirant amb la Princesa) és una mescla
d'esperit de cavalleria i d'indecència. No és gai-
re millor ni pitjor Boccaccio. En el becamevoue
el sentit moral dels personatges gairebé mai
no fa cap resistència; en En Montorell hi ha
una mena d'ètica cavalleresca en la fidelitat
dels dos promesos: ombra d'ètica que no fa
valua res dins la refinada immoralitat de la

4
cort, on la passió i l'instint s'entretenen en
fantasies libidinoses que transparen en les situa-
cions ^{en} les converses. Sota aquest aspecte és més im-
moral aquesta part del Traut lo Blanc que el
Decamerone; i la major corrupció d'esperit la tenen
precisament les donzelles Plaerdemauida i Estefania,
la vinda Reposada i l'Emperadrin. »

Des més hem d'afegir un altre símil és el con-
trast que auri fa trobar un llibre amb tals ex-
pansions sexuals ~~que~~ escrit en 22 a honor, lla-
or e glòria de nostre senyor Jesucrist e de la glo-
riosa Sacratíssima verge Maria, mare ma. n.
nyora nostra. » se'n diu en la dedicatòria.
Soni, ^{cap} ~~un~~ escriptor no s'atreuïria a fer altre tant.

Cervantes diu: «aquí comen los caballeros y duermen y mueren en sus camas, y hacen teta, miento antes de su muerte, con otras cosas de que todos los demás libros de este género carecen». Es referix al realisme i en fa un elogi. Certament, Tirant lo Blanc és una novel·la realista que no exclou cap element poètic ornamental ni usa una imaginació restringida; però els trets, les pàgines realistes abunden.

Si ens fixem en els caràcters dels personatges veem que tots ells són de carnis i ossos; les seues passions són les nostres passions; els seues delers, els nostres delers; i els seues vicis i les seues virtuts i les seues glòries i els seues amors i entusiasmes són ben humans. La vida tota dels personatges interessa avui tant com, interessaria, segurament, en el segle XV i això que els costums són tan oposats i que avui ja no es fan cavalleries.

A més a més dels passatges libidinosos, descrits amb un realisme cru i despullats quasi de literatura s'hi troben correspondència epistolar, descripcions de danses i festes, batalles en camp clos i guerres nàufoures, descripcions de palaus, nau i campaments.

Mengen i veuen els personatges. I tant! La princesa Carmesina en eixir del bany pren la col·lació: «que fou d'un parell de perdus ab mal».

vesia de Candia e aprés, una dotzena d'ous ²
ab sucre e ab canyella. Aprés se posà en lo elit
per dormir. 77

Si, novel·la realista. fei els personatges ^{es posen} ~~en~~
malalts i es rompen els ossos i sabem de les
visites dels metges i de les medicines que usen
per a llevar-se els mals. I, també, de la metzi-
na que la Vinda Reposada usa per a suïcidar-
se, co és, opiument, o siga un compost mineral
verinos. El suïcidí de la Vinda caldria analit-
zar-lo llargament, per a demostrar el realis-
me dels caràcters, si no fóra un estudi massa
llarg en fer-lo acompanyat de la psicologia de
l'amor dels vells. ~~La Vinda, de natura~~ La
natura femení de la Vinda - per dir-ho amb
paraules d'en Martorell i en Galba - frèvol e
variable no podia portar-la a altra fi sinó al
suïcidí.

I els testaments? El fa Tirant i el fa Carme-
na i tots dos testaments semblen redactats per
persona vestimada a tal classe de documents
fixis, ells, ajuden a donar un aire de realisme
a la mort de l'estrem cavaller i la seva
enamorada esposa.

L'estudi inacabable...

En les ^{nostres} repetides lectures ~~que~~ del Tirant hem ~~fet~~ pres notes per a bastir encara que lleugerament uns capitols que, entre altres, s'havien titolat "Pedagogia", "Medicina", "Art guerrera"... En anar a redactar-los ens hem trobat que calia consultar obres que escapaven als nostres escassos coneixements per tal de situar comparativament aquelles ciències i aquella art dins el Tirant. Ho deixem per a una altra ocasió o bé per a persones especialitzades en aquestes disciplines. No obstant no volem terminar aquestes curtes paraules d'excusa sense manifestar que els autors del llibre tenien una coneixença major, pel contacte sens dubte amb les armes, ~~amb~~ ^{amb} l'art de les batalles, que no de la ciència de l'ensenyament i de la ciència del ~~del~~ ^{del} quariment de les malalties.

Aquests llibres, entenem, són valuosos per més d'un concepte i si el literari és gran l'home d'estudi no deu despreciar ~~els~~ altres elements amb els quals estan compostes aquestes obres famoses. Encara que els estudis siguin inacabables,

Els elements històrics

1

En donar una ullada al realisme del Tirant ens hem adonat que aquest té una font abundantíssima que no podem despreciar: les fonts dels elements històrics en què els autors han basat alguns capítols del llibre.

En efecte; qui ha elegit la Crònica de Ramon Muntaner, qui si bé era fill de l'Ampurdà vixqué a València i es digué ciutadà valencià, que a València morí, que tenia una alqueria en Xiribella, en plena hosta, on escribí la seva obra immortal, qui l'ha ja elegit o que bé qui coneix només l'obra de Nicolau d'Olexer l'expansió de Catalunya en la Mediterrània oriental pedicis dels catalans a Orient s'haurà donat ~~a~~ compte que molts passatges del Tirant no ~~és~~ ^{son} més que ~~els~~ fragments novel·lats de la vida de Roger de Flor.

«El Tirant, diu en Rubió i Lluch, no és un teixit d'aventures monstruoses que ofeguen l'acció i l'interès. L'heroi, encara que idealitzat, obra conforme a les lleis de la vida humana, casi mai baix la influència de fades i encisaments. Arriba, per son valor sols, exagerat sens dubte, a la dignitat de César de l'imperi bizantí, ni més ni menys que Roger de Flor.»

I Gutiérrez del Caño en su "Ensayo bibliográfico

de Tirant lo Blanc» diu que «la expedició ²
a Oriente y la ~~compañia~~ Compañia de Grònica de llunta-
ner vivieron a Martorell para trazar la si-
lmeta de Tirant.»

Roger de Flor i Tirant lo Blanc tenen molts punts
de contacte. És des sobretot l'imperi grec de Constau-
tinoble l'un en la realitat, l'altre en la novel·la. L'
enemic ^{de Bizanci} ~~son~~ els turcs i Roger i Tirant vençen, el pri-
mer al cap de la ~~compañia~~ famosa Compañia dels
valerosos almogàvers i el segon ^{comandant} al cap de la seva
noble Compañia la qual comanda nombrosos
soldats cristians: bretons els uns, sicilians, ^{els altres,} de
Rodes, grecs, i africans...

Roger escasa amb la ^{casual} rebuda de l'Imperador
Andrònic, la princesa Maria, filla d'Irene i de Joan
d'Anan III, rei de Bulgària i és nomenat Megaduc.
(23) El Megaduc és tal ofici, que vol dir tant com
príncep senyor de tots els soldats de l'imperi, e
que haja a fer sobre l'almirall, e que totes les illes

ries notmeses de la Romania a ell, e encara los
llocs de les marines. Més tard és nomenat
César de l'imperi, càrrec que l'igualava a l'Empe-
rador. I Andrònic li concedix en feu l'Àsia
Menor, elevat de les grans ciutats, amb tot el
que puja reprendre als turcs, i les illes de l'Ar-
xipèleg notmeses encara a la sobirania imperial.

I Tirant? Escasa amb Carmesina la filla
de l'Imperador de l'imperi grec de Constanti-
noble i és nomenat príncep i César de l'imperi.

tat de cèsar. ¿Qui és, a aquest, sinó el cèsar $\frac{1}{2}$
Roger de Flor, transplantat de la història a la
llegenda? I els companys de Tirant, tot aquell
llinatge de Rocasolada, que es reparteix
les més altes dignitats de la cort i les més
rics comandaments de les províncies - con-
estable, almirall, duc de Macedònia -
¿qui són, sinó els capitosts de la Companyia?

Eleger Tirant és eleger, doncs, pels elements
històrics que hi conté, una pàgina novel·la-
da de la història de la nostra terra, dels nos-
tres homes transplantats a Orient.

Però no ~~salament~~ ~~influiran~~ el Tirant la Crònica de Montaner. Parlem d'altres influències.

Sembla que Martorell en començar d'escriure el Tirant no pensava sinó escriure el que havia de constituir, després, la primera part o rifa «els fets de cavalleria que feu l'egregi e estrem cavaller, pare de cavalleria. lo conte Guillem de Varsic en les seü benaventurats dies» a més a més dels fets d'armes de Tirant lo Blanc, gentilhom, qui es feu armar cavaller quan arribà a les costes del rei d'Anglaterra amb la filla del rei de França.

Creant el personatge Tirant l'autor el crea ^{amb} su-
ficient personalitat per a dur-lo endavant i traslla-
dant-lo a la mediterrània així com la novel·la
fins a l'extrem ~~on~~ que la mort talla el fil de la
vida de Martorell.

Per a bastir, doncs, la primera part, l'autor es
val del poema de Gui de Warwiche, obra poèti-
ca francesa de 11.330 versos, de principis del se-
gle XIII, procedent de fonts anglo-normanes. «Gui-
2à-din Rubió i Bluch en la seva «Resposta al
discurs d'entrada a l'Acadèmia de Bones llet-
res de Barcelona, de l'acadèmic senyor Iri-
dre Boursons i Sicart, any 1907 — en las aue-
nturas de aquel caballero ~~que~~ que se sale de su
país y en sus aronbrorashazañas, ejecutadas
muchas de ellas en el Oriente bizantino, se halla

3
comu pretende Sudrier, el primer lejanu im-
pulsu que inspirava a Martorell la figura de su
Tirant; pero el autor valenciano modificó desde
luego profundamente la historia poetica de Jui de
Warwiche, dándole primero apacibles toques lulia-
nos y, más adelante, marcado aire nacional, sin
aceptar su trágico y brillante desenlace, en el que
la Condesa no alcanza a reconocer a su esposo,
que en vida vió una sola vez, sino después de
muerto, en el pobre peregrino extranjero a quien
piadosamente socorria.»

Martorell coneix, segurament el Blanquerma
de Ramon Llull. Enart es retira a fer vida d'er-
mità com el mateix Llull s'havia retirat en una
muntanya de Mallorca i així mateix ho fa el Com-
te Guillem de Varoic non extret de Jui de War-
wiche.

Juan Tirant trobà el Comte de Varoic, aquest
està llegint el llibre Arbre de Batalles que escri-
gué Honoré Bonnet, de darreries del segle XIV i que
R. de Caldes la feu traduir al català en 1429. L'Ar-
bre de Batalles podia ésser conegut d'una manera
directa per Martorell i podia conèixer-lo, també,
pel llibre d'Orde de Cavalleria de Ramon Llull

«Tal vegada en Martorell no volia sino re-
quir l'obreta de Ramon Llull i fer una autolo-
gia apologia novellesca i ordenada de la cava-
lleria amb un seguit de narracions exemplars:
manera lulliana en què la doctrina moral
s'encarna en personatges vivents i en situacions

patètiques i vives, ~~ja així~~ - diu J. M. Capoleuila. ³

Martorell pensà dividir en set parts la novel·la i en set parts, està dividit el llibre de l'Orde de la Cavalleria. La influència, doncs, d'aquestes obres és manifesta. X

X No hem pogut averiguar ni Martorell conequé el Sumari de batalla a ultrança, fet per Morrièn Pere Ferrer en el segle XV. D'aquest llibre hi ha una edició feta a Matavó en 1898 per Francesc Carreras Candi. No seria estrany que la conequera ja que Martorell era cavaller i en el Tirant descriu tan a la menuda els costums cavallerescs i mes batalles a ultrança en dos tancats que són una meravella de descripció ni bé un sentit del ridícul el porta veient a raturar l'apologia de les batalles entre cavallers; els noms dels cavallers ja prou que manifesten la punta satírica de les descripcions.

Una altra obra que influí el Tirant fou el Decameró de Boccaccio sobretot la segona novel·la de la cinquena jornada. Les escenes libidinoses, immorals com diríem avui, de les dues obres, prou que indiquen que les del Tirant estan influïdes són filles de les del Decamerone. El Renaixement italià influí moltíssim en la literatura valenciana. Les obres dels clàssics grecs i llatins es traduïren, així com les dels renaixentistes italians, al valencià. El Decamerone es traduí al català en 1429 i Martorell s'inspirà en ell

per a bastir alguns dels paratges de la seva novel·la.

En el capítol d'aquest assaig que hem titolat Verificacions es pot veure com, pels conceptes i per l'estil les verificacions tenen una gran semblança amb trossos poètics del poeta Rois de Corella, valencià. No es troben en les poeries que resten de Corella la que podria haver influït el Tirant en cas que Martorell l'haquera inspirat en Corella o l'haquera plagiat; però que copià quasi paraula per paraula un fragment del debat epistolar d'en Rois amb el Príncep de Viana, ho ha demostrat Francesc de B. Moll en el "Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana" del qual extraem la nostra refut:

Debat epistolar

É com veritat sia una de les causes, etc.

Tirant lo Blanc

É com veritat sia una de les causes, etc.

~~(Humanisme català pag 1148)~~
copie's (Bolletí n.º 7 - (copie's 1934.)

En el Tirant es troben - com diu Martí de Riquer en "L'humanisme català" - fragments de "Lo Somni" de Bernat Metge. I açò indica, a més a més de la cultura humanista de Martorell, que l'escriptor del Principat tenia gran anomenada i que els paràgrafs copiats al Tirant augmenten la fama de l'autor de "Lo Somni".

Ningú, però, fins ara, que sapien ^{ben} ~~ben~~ ha trobat en el Tirant la influència que produí l'obra medieval Curial e Guelfa. En efecte; el Compte Guillelm de Varoic dellinà la Contessa de Bell Estar la qual el marit i tres fills la incriminaven d'adulteri i anaven a cremar la viva en presència del rei ligada en un pal. Guillelm de Varoic mata el marit de la Contessa, el Rei i dos ^{de} fills que acusaven la mare i el tercer, ~~forç~~. Aleshores el de Varoic entra dins el cercol del foc que havien fet entorn de la dama, talla ~~la~~ cadena i salva la Contessa.

Bones bé; escena semblant i per motiu semblant Curial i Jacob de Cleves defensen la duquessa ~~de~~ d'Estabrichie (Curial e Guelfa V. I pag. 55).

En el volum III del Curial, pag. 94 la nau en què aquest naufragi és enviada a les costes de la Berberia per una tempestat. I la nau en què van Tirant i Klaudemauida naufraga ~~en~~ per causa d'una tempestat en les costes de Berberia ^{es} saluen ~~en~~ aquests personatges i es dona lloc a una de les més interessants parts en què la novel·la està dividida.

Una tercera mostra d'influenciació: Guelfa entrega la seva camisa a Curial per a què la porte grossada durant una batalla (Volum I pag. 166) i Carmesina dona la seva camisa

a Tirant per anar ^{en} una batalla. Amb dos
cavallers ixen vençudas de llurs cavalleries. Sem-
bla que vestint la camisa de la dama estimada
no poden ésser vençuts els valents cavallers.

Influències que produí

1

Una obra com el Tirant lo Blanc que ha tingut algunes edicions i algunes traduccions, que és un bell producte d'una literatura famosa és natural que haja influït sobre altres obres. En efecte: influí l'Orlando innamorato de Mateo Boyardo i l'Orlando furioso d'Ariosto.

Sobre açò ho veia que copiem un paràgraf de "Los Orígenes de la Novela" de Menéndez y Pelayo: "El original catalán del Tirante havia penetrado en Italia antes que estuviere traducido en ninguna lengua. Ya en 1500 lo leía Isabel de Este, marquesa de Mantua, y un año después comenzaba a traducirlo, a instancia suya, Niccolò da Correggio. Extraño libro parece el ~~de~~ berquizado Tirante para entreteuer los ocios de una princesa honesta y sabia; pero las costumbres de las cortes italianas lo autorizaban todo, y después de Boccaccio, a quien todo el mundo respetaba como un clásico, no había que escandalizarse de nada. La novela valenciana fué conocida y utilizada también por los dos poetas de la escuela de Ferrara. Mateo Boyardo parece haber tomado de allí la leyenda del dragón de Cos, atribuyéndola al

paladín Brandimarte en los cantos XXV y 2
XXVI del Orlando innamorato (refundición del
Berni). En cuanto al Ariosto, ya apuntó Dunlop,
y ha confirmado Rajna que el núcleo del
episodio del Ariodante y Sinebra (canto V
del Orlando furioso), tan importante en sí mis-
mo, y además por haber sido el germen de
una novela de Bandello, de la cual tomó
Shakespeare el argumento de su ~~novela~~ come-
dia Much ado about nothing, está en
los embustes de la viuda Reporada, que
ardiendo en libiaño amor por Tirante y
deseando alejarle de los brazos de la prin-
cesa Carmesina, urde contra ésta una mos-
triosa intriga, haciendo creer al caballero
que su dama le era infiel con un negro
feísimo, hotelero del palacio, con cuyas ves-
tiduras y máscara hace disfrazar a una
de las doncellas de la princesa. I más
avant, dice Menéndez y Pelayo: «Corigetura
también Rajna que la industria de que se
vale un marinero, en el Tirante, para abra-
zar la nave capitana de los genoveses, que
nitiaban a Rodas como auxiliares de los
sarracenos, dió al poeta la idea del artifi-

cio de que Orlando seale para arrastar³
a la plaza, por medio de una gruesa cuerda,
el monstruoso cetáceo que guardaba a Olim-
pia (canto XI)."

Influí el Genijote de la Mancha. Es sabut que Cervantes coneixia bé el Tirant així com molts altres llibres de cavalleries i coneixent el Tirant no és gens estrany que J. Givanel i Ugas haja pogut demostrar en el seu treball "El 'Tirant lo Blanch' i 'Don Genijote'" que Cervantes per alguns passatges de la seva novel·la s'inspirà en el llibre de Martorell i Galba (Quadercus d'Estudi volums XIII i XIV, Barcelona, 1921, 1922). En aquest interessantíssim estudi comparatiu, al qual remetem els nostres lectors per la impossibilitat d'extractar-lo, Givanel i Ugas va posant al costat de passatges i frases del Genijote les frases i els passatges del Tirant d'on estan presos o bé estan inspirats. L'estudi de Givanel i Ugas és una bella comparació de trenta-uuit fragments cervantins inspirats en el Tirant.

Aquesta font d'inspiració ja l'havien fet notar Boule en "Don Genijote", Londres, ~~Salis~~ Salisbury, 1781, Clemencin en "Don Genijote", Madrid, Aguado, 1833-1839 i Cortesón en "Don Genijote", Madrid, Suàrez, 1905-1913.

El "Tirant" dins la renaixença de la literatura valenciana

Hem vist com la nostra novel·la influa altres novel·les dels segles XV i XVI. La literatura valenciana en arribar a aquesta darrera centúria ~~se~~ sofria un col·lapse i la seua vida minva fins a l'extrem de semblar completament perduda.

És en el segle XIX quan es produïx la primera manifestació de la seua renaixença essent Tomàs Villarroca i Jauró l'iniciador. Des de 1843 fins avui les lletres valencianes deixen d'ésser ~~exclusi~~ un conven popular exclusiu i els poetes, ~~provistas~~ novel·listes, assajistes cada dia són més i millors.

Es cultiva primerament la poesia i seguidament alternant amb els poetes apareixen els provistes literaris. Un d'aquests escriptors és Josep Pascual Tirado, castellonenc, qui ha ~~escrit~~ publicat dins les edicions de la "Societat Castellonense de Cultura" una considerable obra, la titulada Tombats-rals.

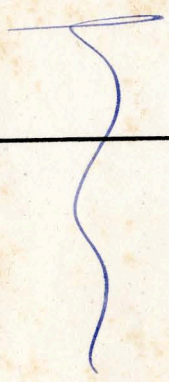
Aquesta novel·la d'aventures - cavalleria rústicana - està fonamentada en dues grans fonts d'inspiració. 1^a el folk-love valencià i 2^a el Tirant lo Blanc. L'ordre cavalleresc

que funda Tombatorials, la conquesta de 3
les Illes Columbretes, els amors, aventures, glò-
ries i desventures dels cavallers de la novel-
la de Ferrado Pascual són ben bé una caricatu-
ra dels millors passatges del Tirant. El fons
popular, l'humor i el llenguatge del Tomba-
torsals fan que aquesta novel·la siga ben va-
lenciana; però desgraciadament no és tan
coneguda com es mereix.

El Tirant requirix influenciant els escrip-
tors. I en altre aspecte, ~~tractada~~ ^{considerada} la prosa de Mar-
torell i de Galba com a modèlica i essent la
nstra literatura en franca renourença no
és gens estrany que els escriptors contem-
poranis el prenguen com a mestre constructor
de la oració gramatical. Les edicions darrere-
rament fetes sobretot la de "Els llibres Clàssics"
ha facilitat la lectura del Tirant; els gramà-
tics en refer o bé en redreçar sintàcticament
la nstra llengua poseu continuament, com
a exemple, fragments del Tirant i ~~ix~~ així la
influència que està exercint aquesta novel·la
cavalleresca és gran ^{no} i en el sentit ^{estricte} exacte de
la literatura sinó en ~~el~~ l'estètic de la llen-
gua.

I a més que l'estudi de les arts clàssiques - no

bre tot en el camp de les lletres - té ~~un~~ un 3
gran interès en la nostra renaixença literària
és d'esperar que encara influenciarà més i
més. L'erudit Sr. Francesc Almelà i Vives
prepara per a la "Sèrie Popular de Clàssics Va-
lencians" de l'Editorial Valenciana L'Estel
un estudi i el text d'un o més d'un paratge
extret del Tirant per a popularitzar més i
més l'estil i belletat d'aquella harmoniosa
prosa del segle XV tan plena de característi-
ques mediterrànies.

~~Second part~~
Appendix

Martorell, en la dedicatòria, ens diu que el "Tirant" el traduí de llengua anglesa a portuguesa i d'eta a "vulgar valenciana." Açò mateix ens diu Galba en l'acabament de la novel·la. Però estes declaracions no es poden prendre com a verdaeres puix que era costum de l'època el dir els veritables autors que llurs obres ^{les}havien trobades escrites en vells pergamins i en lletres il·legibles, bé en llengua dels àrabs o bé en qualsevol altra llengua.

Si hem de creure que el "Tirant" és una simple traducció valenciana del portuguès i de l'anglès, hauren de creure que l'autor del "Quijotè" no és Miquel de Cervantes Saavedra, sinó un tal Ben Hamete Benengeli segons declara el mateix Cervantes. I com que Cervantes en el seu "Quijotè" requix ~~de~~ el costum d'atribuir a un autor àrab la paternitat del seu famós

"Genijote", és per açò que ^{es diu} diem que Marto-2
vell i Galba n'és, a falta de proves ulteriors
que ningú no espera, els autors únics de
la novel·la que estudiem.

Prova d'açò que diem és que no s'ha
trobat ningun text del "Tirant" ni en an-
glès ni en portuguès. Atra prova de l'ori-
ginalitat valenciana del "Tirant" és que
en les seues pàgines es nota clarament
la influència que produí en l'autor les
obres d'altres autors també valencians
paràgrafs sencers dels quals s'hi inclouen
i, a més a més, ~~es veu~~ revela la va-
lencianitat de l'autor en el colorís i in-
teressant elogi que de València s'hi fa.

En l'inventari que es feu al dia ve-
gient a la mort d'En Galba veem que
Galba tenia, entre altres, llibres, "un
llibre cobert de pergamí apel·lat "Tirant".
Item n'hi ha un altre tot acabat, lo
qual tenen per original les estampades"
El senyor F. Martínez i Martínez ens
diu que aquest llibre

13

original podria bé ésser el
"Zirant" tal com el deixà corregit
i acabat En Martí Joan de Galba. Pe-
ro tant En Menéndez i Pelayo com
Vaeth, com En Martines, com Givanel,
s'inclinen a creure que només fou
/// autor en Martorell i que Galba no
fou sinó corregir i preparar el li-
bre per a l'estampació.

Cal veure si en l'última
part del Zirant hi ha algu-
na diferència d'estil. Sembla
que esta diferència hi que hi
és; es nota ~~que~~ ~~esta~~
part no té els refranys que
s'encountren en tanta abundor
en les ~~primeres~~ parts de l'obra, en
aço perd aquell estil popular
de les primeres parts transformant-se
en un estil més correcte,
~~però~~ també l'embranchida d'
d'invençió i fantasia que no-
tauen abans. Per estes raons
creem que el Zirant és

13 - II

obra de dos autors, Joanot
Martorell i Joan Martí de Galba
segons diu l'obra en el seu
atabament.

7

Bernipact h de Jernno

1

Joanot Martorell

Molt poca cosa podem dir de la vida de Joanot Martorell; en clar no se sap res de la seva vida. Gutierrez del Caño en el seu "Ensayo biobibliográfico del Tirant lo Blanc" ens diu ~~que~~ fonamentant-se en que Ximeno i Fuster nomenaren a Martorell, ~~per~~ Pere Joan, que havia cregut encontrar al nostre autor de ~~Alzira la carta escrita per ell en un~~ Pere Martorell, cavaller, nomenat batlle de Alzira en substitució del mort Bernat Comella, però desmentix ell mateix esta suposició ~~en~~ ^{en} encontrar en 1460, data en que Martorell comença la seva obra, com a batlle de Alzira a Lluís de Soler. Creu encontrar, el mateix autor, al Martorell en llegir una carta de Berenguer Mercader, Batlle de

Valencia a Joan Martorell, cavaller i procurador del condat de Benia i Tarea, tractant d'una querrel·la presentada per el Consal dels valencians, per motius de malsets a unes naus de la dita República. Esta datada a Valencia a 30 de abril de 1461. (Baixa. 1153, foli 130). Ens diu també que seria probablement el cavaller Joan Martorell, fill del també cavaller Francesc Martorell que en Valencia i davant notari Francesc Pelegri, en 1455 va obligar escriptura de venta de tots els bens i drets d'Isabel Martorell a Isabel de Portugal (Real Justicia L. 22. 2º Aug 1761, Fol. 279). Ens diu que esta Isabel Martorell és la muller del poeta Ausias March, morta en 25 de setembre d'1439. Posat que no hem tingut cap noticia que Ausias March estiguera emparentat tant directament amb Martorell no

Creiem ~~se~~ agó que ens
dón Gutierrez del Camp

Amadée Pages, dona com
a germà seu el cavaller
Galceran Martorell, ciutadà de
Valencia.

Per lo que hem vist
en el seu llibre pareix que
diga un home de viatges, ~~per~~
que coneix be Anglaterra, França
i les costes de la Mediterrània
i pel ~~seu~~ seu nom, Joanot no
es veu que un supòsit de
Joan, pareix que ens diga
que era tot un cavaller,
líricament.

El Zevant fou comen-
sat el 2 de gener de 1460, re-
gion ens diu Martorell.

~~Joan Martí de Galba~~
Martí Joan de Galba

De les quatre parts en que Galba dividix pel "Ziraut" la ~~titla~~ ^{titla} d'erreda la escrichi, al nostre modest gener, En ~~Joan Martí~~ ^{Martí} de Galba, cavaller valencià.

Els documents que ~~se~~ ^{es} conserven del ~~re~~ ^{re} autor del Ziraut són: el seu testament otorgat el 27 de març de 1490. Segons el dit testament, es fill de Galceran de Galba i de Na Leonor. També figura com a donzell i veí de ~~la~~ Valencia.

Joan casat amb Na Catarina de Celma en gener del 1457; ~~en~~ ^{en} les cartes nupcials del inventari es preuen que esta Na Catarina gojava de alta posició. El testament de Na Catarina fou otorgat en el 2 de octubre de 1476, declarant a Galba hereu universal, no ~~tenia~~ ^{havent} fills. Segons Gutierrez del Casio morí en el 3 de Jolial de 1482.

Deixà Martí Joan de Galba per marmessor testamentari a ~~Morren~~

2

Pere Barberá, i com hereu universal
del seu cosí, també donzell, En Guerau de
Galba, senyor del castell de Montnegre a
Catalunya, i veí de Barcelona, Gutierrez
del Caño ens diu: ~~que~~ "el qual, Guerau de
Galba, presumim era fill del donzell Guillem
Ramon de Galba (hermano de Martin Juan)
y de donya Dolanda, fallecido en 27 de abril
de 1590 en la casa que habitaba en la pa-
rroquia de San Esteban, ~~en~~ calle del Tem-
ple, y cerca del Puerto del Maestro de
Montesa."

En parlar de Martí Joan
de Galba En Menendez i Pelayo diu
"que acaso fuera un notario, a juz-
gar por la forma curialesca ^{de} los tes-
tamentos de Eirant y Carmencia"
(Origenes de la Novela T. I).

En ~~el~~ l'acabament del
"Eirant" Galba ens fa saber que
"la quarta part, que es la fi del
llibre, es estada traduïda a pre-
garies de la noble senyora Dona

Isabel de Loris." Referent a
esta senyora Isabel de Loris Gu-
Tierrez del Caño diu en el "Ensa-
yo biobibliografico del Tirant lo
Blanc" que unicamente ha po-
gut encontrar una provisió
de Fernando el Catolico en la
que la noble Isabel de Loris i la
seva filla Lorenza recorriren a
sa Majestat, exposant que les
havian empresonat en la ciutat
de Valencia per certa pena, dem-
nant foren deixades de perse-
quir, per la fiança prestatada al
patro ~~de~~ ^{d'} una birren. Nomena
També als donzells Perot i Luis
Jafer de Loris que figuren en
documents del' any 1488.

Una cosa ben fulesa es la
diferencia ~~de~~ ^{del} estil de
galba al de Martorell. ~~188~~
9

l'estil de Galba és més ~~correcte~~ correcte i més fluid que el de Martorell.

me averti kativu al 20

estil de Galba és més correcte i més fluid que el de Martorell
estil de Galba és més correcte i més fluid que el de Martorell
estil de Galba és més correcte i més fluid que el de Martorell
estil de Galba és més correcte i més fluid que el de Martorell
estil de Galba és més correcte i més fluid que el de Martorell

Les traduccions

El "Ercant" ha ~~estat~~ traduït a tres llengües: la italiana, la francesa i la castellana. A la primera fou traduït per Niccolò da Correggio en comanda de la marquesa de Mantua, Isabel d'Este, fou començada en 1501 però quedà inèdita. Una altra traducció a l'Italia feta per Lelio di Manfredi, de la qual fou impresor Pietro di Nicolini da Sabbio i editor Federico Zorreggiano. Esta traducció és de l'any 1538 i de Venècia. Fou reimpressa a Venècia per Domenico Farri l'any 1566 i per Lucio Spineda l'any 1611.

Una traducció francesa, Amsterdam (1737?) pel ~~et~~

Comte Caylus feta probable-
ment sobre la italiana de
Maufredi. Encara que la for-
tada diga «Londres» tal ve-
gada foren impresses, esta i l'edi-
cio de 1773, ex Paris o pels edi-
tors Weistern & Smith a Amsterdam.

La traducció al castellá es de
1511, ~~de~~ a Valladolid, editada per
Diego de Guinel. El traductor
es desconegut i ho feu de l'edicio
de Barcelona. L'únic ~~exemplar~~
es propietat de la Sra. Oda. de
Bourbons.

= Les Versions =

— — —
vostres Clàssics

F. Martínez; Martínez: "Martín Juan de Galba cantor de "Tirant lo Blanc". Rev. de Arch. Bib. y Mus. XXXVII (1917).

~~Pròleg~~ "Pròleg" a l'edició dels textos clàssics de J. M. Capdevila. Barcelona.

"Diccionari Aquiló". Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

"Decamerone" de Boccaccio. Barcelona.

"Don Quijote de la Mancha" de Cervantes. Barcelona.

"L'expansió de Catalunya en la Mediterrània Oriental" de Nicolau d'Oliver. Barcelona. Editorial Barcino. Barcelona.

(El Carní) = València.

"Cònica" de Rammann. Editorial Barcino. Barcelona.

"Resum de literatura catalana" per Nicolau d'Oliver. Col·lecció Popular Barcino. Barcelona.

- Rudiments de versificació en el "Étrant lo Blanc" de F. B. Moll. Botlletí del Diccionari de la llengua catalana. Palma de Mallorca. Desembre de 1935.
- "Lo Soumi" de Bernat Metge. F.N.C. Barcelona. 1925.
- L'Humanisme Català. de M. de Riquer. Col·lecció Popular Barcino. Barcelona 1935.
- Curial e Guelfa. Anonim. F.N.C. Barcelona. 1930. 3 volums.
- Zomba-Rossals. de J. Pascual Eisado Castellonense de Cultura. Castelló
- El paisatge de la literatura valenciana. de Angel Sanchez Sosalbo. discurs Castelló. 1935
- Literatura catalana. Perspectiva general. de Nicolau d'Oliver. Editorial Barcino. Barcelona.
- Resposta al discurs d'entrada a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona del Sr. T. Bousous i Sicant. de A. Rubió i Lluch. Barcelona.